

A jogokat nem adják ingyen, harccal kell azokat megszerezni.

Testvérek!

Fel akartok-e emelkedni a rabszolgaságból az egyenjogú öntudatos polgárok méltóságára?

Akarjátok-e, hogy hangotok eljusson azoknak a füléhez, akik sohasem hallották meg, és nem is akarták meghallgatni a ti panaszaitokat?

Akarjátok-e, hogy visszhangja legyen szavatoknak ott, ahol nélkületek határoznak sorsotokról?

Akarjátok-e, hogy uralkodjatok magatok és akaratotok felett?

Akkor: harcra az általános és titkos választójogért!

Minden községben, ahol elvtársak vannak, tartsatok népgyűléseket az általános választójog programjával.

Mutassátok meg ti is, román testvérek, hogy nem alusztok, hogy ti is akarjátok az általános és titkos választójogot.

Mutassátok meg, hogy mostantól fogva ti is emberek akartok lenni, akiknek, ha vannak kötelességeik ez országgal szemben, azt akarják, hogy jogaik is legyenek.

Előrel! Harcra az általános és titkos választójogért!

B

1905 szept. 10

Beszámoló a budapesti szláv munkások 1905. szept. 10-i választójogi népgyűléséről¹

A Baross téri Főherceg József² szálloda tágas csarnoka csak nehezen tudta befogadni a munkások tömegét, akik ma az általános és titkos választójog melletti tüntetésre gyűltek össze. Már fél tíz órakor megtelt a csarnok. A gyűlést a budapesti szervezett szláv munkásság rendezte. Tíz órakor *Fišák* János elnök elvtárs szívélyes szavakkal megnyitotta a gyűlést. Jegyző *Lokča* József elvtárs volt. A formások elintézése után *Štastný* József elvtárs emelkedett szólásra (szlovákul). Hosszabb beszédében megvilágította a mai gyűlés jelentőségét. Rámutatott arra, hogy az általános választójog eléréséért mindenekelőtt most kell harcolni, amikor az idő erre a legalkalmasabb, midőn a kormány ezt a jogot (ugyan bizonyos mértékig korlátozva) maga kínálja. Beszéde után *Glumac* Milán szerb elvtárs lépett az emelvényre, és heves beszédben fordult a burzsoázia, főképp a magyar burzsoázia ellen, melynek kormánya alatt éppúgy szenved a szlovák nép, mint a magyar vagy a szerb, vagy bármely más nemzetiség. Éles szavakkal ostromozza és pellengérré állítja a mindenütt megnyilvánuló, túlzó sovinizmust, a kormánypárt részéről éppúgy, mint az elnyomott nemzetiségeknél. Azzal, hogy szociáldemokraták vagyunk, nem vetkőzzük le nemzetiségünket, hanem minden nemzet nemzetközi egyenjogúságára törekszünk. Én, mint szociáldemokrata, biztosan szerb maradok, a szlovák elvtárs szlovák marad, a cseh pedig cseh. A nemzetköziség számunkra a nemzetek közötti szolidaritást jelenti, s jelenti a nemzetközi igazságosságot.

Utána *Radoszavljević* Vladimir, egy másik szerb elvtárs beszélt. Hangsúlyozta mindenekelőtt, hogy az általános választójog érdekében egységes fellépésre és közös munkára van szükség. A magyar munkásság nem elégszik meg *Kristóffy* miniszter indítványával, aki az általános választójogot azzal a korlátozással javasolja, hogy csak annak legyen szavazata, aki írni és olvasni tud, amihez a burzsoázia hírlapjai hozzáteszik, ez azt jelenti: „*magyarul* olvasni és írni.” Ezáltal szégyenletes módon a nem magyar népeket károsítják meg leginkább.

A szerb elvtársak beszédei után *Santrúček* Kelemen beszélt (csehül). Rövid, de tartalmas és meggyőző felszólalása mély hatást tett. A tetszésnyilvánításnak nem volt se vége, se hossza. A dolgozó

¹ A közlemény eredeti címe: *Shromaždenie slavianského l'udu v Budapešti za všeobecné hlasovacie právo.* – Szláv választójogi népgyűlés Budapesten az általános választójogért. *Slovenske Robotnicke Noviny* 1905. okt. 1; 10. sz.

² Így a szlovák szövegben is.

nép — mondotta — mindenütt kizsákmányolt és elnyomott, mert nincs olyan fórumunk, ahonnan a visszaélések ellen szavunkat hallathatnánk. Ez a fórum az országgyűlés lenne, az a hely, ahol a törvényeket hozzák. [De] ott nincs befolyásunk, ott a mi szavunk nem hallatszik. Ezt a fórumot el kell foglalnunk! Ott, az országgyűlésen rólunk, nélkülünk döntenek! Ezért kell hatalmunkba keríteni. Az országgyűlés birtokbavételének eszköze, egyetlen eszköze az általános, egyenlő, titkos választójog. A magyar liszt itt Magyarországon hihetetlenül drága, de ugyanaz a magyar liszt külföldön jóval olcsóbb. Miért van ez? A mágnások, nagybirtokosok és a nagymalmok tulajdonosainak galádsága következtében. Ilyen vámrendszert csináltak, mesterségesen emelték az árakat. Nos, ez a „rendszer” nem változik meg, amíg az országgyűlés nem lesz hozzáférhető a nép becsületes képviselői számára, míg nem lesz általános, titkos választójog.

Ezután *Sevčík* Ferenc elvtárs beszélt (szlovákul). Felhívta az elvtársakat, hogy számosan vegyenek részt azon a tüntetésen, melyet szeptember 15-én rendeznek az elvtársak a parlament előtt. Mutassuk meg mi is a világnak, hogy jogainkért bátran ki merünk állani.

A következő szónok *Zimák* Ferenc elvtárs, az „Osvéta” („Felvilágosodás”), pesti cseh közművelődési egyesület elnöke: „Adjatok a népek jogokat, hogy hazája legyen” címmel beszélt, s mindenekelőtt két pontra fordított figyelmet: a jó iskolák és iskolaépületek elégtelenségére és Magyarország szégyenletes szociális törvényhozására. Az a Pest, amely pompás palotákat, nagy reprezentációs épületeket, nagyszabású tözsdét stb. épít, iskoláit mindenféle sötét odúban helyezi el. „Elkísértem gyermekemet a múlt héten a Dohány utcai iskolába — mondotta a szónok —, és mennyire meglepődtem! Az iskola kicsiny, alacsony, az osztályok szűkek, porosak; ezek Magyarország metropolisának iskolái? — Azonkívül: Pesten körülbelül 8—9 000 cseh, 60—70 000 szlovák, legalább 10 000 szerb (Buda, Kőbánya), sok lengyel és ruszin él; hol vannak ezeknek az iskolái? Hol vannak elsősorban az itt igen nagy számban élő szlovákok iskolái? Vajon nem ismeri ez a híres-neves Pest azt az elvet, hogy a tanításnak az anyanyelven kell történnie? Az öregségi és rokkantsági biztosítás nem más, mint ennek torzképe, szánalmas karikatúrája. És mi az az ipari felügyelet? A vizsgálat előtt a gyárat „tisztába teszik”, kimosdatják, kitisztítják egy kissé, kisöprik, hozatnak néhány üveg pezsgőt, a felügyelő úr megjön, iszik egyet, dicsérget, és az ellenőrzés kész. S másnap már a régi rendtelenség uralkodik. A munkás kénytelen a nem védett transzmissziós szijak és gépkerekek között korhadásnak indulni létrákon, porban és füstben mászkálni, s ha megrokkán, akkor azt mondják: »Elővigyázatlanságod következtében okoztad magadnak«, tehát saját hibájából jutott ide. Így érvelt a szónok. A jelenlévők általános meglepetésére a [hatósági] biztos megtiltotta, hogy erről tovább beszéljen, mivel — mondotta — „ez nem tartozik az általános választójog programjához”. Ez után az epizód után a szónok befejezte jól átgondolt beszédét, melyet általános tetszéssel fogadtak.

Ezután *Kubít* Antal lengyel szónok beszélt. Indulatos, heves beszédje erős hatást tett a jelenlévőkre. Éles vonásokkal vázolta a mai politikai helyzetet, amikor is a proletariátus két ellentétes áramlat között áll: az ellenzék, mely többségében az általános választójog ellen van, és a kormány között, mely csak azért kínálja a választójogot, mert a körülmények erre kényszerítik, s mert a koalíciót³ sarokba akarja szorítani. És most, mikor ilyen kitűnő alkalom nyílik arra, hogy megszerezzük az igazi szabadság és valódi alkotmányosság alapját — vagyis az általános választójogot, nos, testvéreim, ragadjuk meg az alkalmat, és harcoljunk ezért a jogért minden erőnkkel. A jogot nem lehet kikönyörögni, nem lehet kisírátkozni. Csak a szorgos munka teremti meg a maga gyümölcsét. — A lengyel elvtárs beszédét viharos tetszéssel fogadták.

Felszólalt még röviden *Ivanovics* Milán, szerb elvtárs, aki Glumac elvtárs szavait hangsúlyozta: „Szervezkedni kell! Vizontlátásra szeptember 15-én, a parlament előtt!”

Végül *Kovács* Mátyás elvtárs beszélt (szlovákul). Őszinte, meleg szavakkal kötötte a jelenlévők lelkére, hogy mindenütt keltsenek érdeklődést az általános választójog iránt, elvtársaiknál, barátaiknál, ismerőseik között, dolgozzanak ifjúságunk körében. És szeptember 15-én jöjjünk össze ott, a Duna-parti ház előtt, melynek a nép házának kellene lennie, de nem az, mert a kiváltságos osztály

³ É. a függetlenségi koalíció.

birtokába került. Ne ijedjünk meg az áldozatoktól, hozzunk meg mindent az általános választójogért. Követeljük a titkos választást, hogy szabadon adhassuk le szavazatunkat, s nem a csendőrszuronyok vezényszavára, követeljük a községenkénti választást, hogy ne kelljen hosszú utakat tennünk azért, hogy jogunkkal élhessünk.

Befejezésül az elnöklő *Fišák* János beszélt. Érdeklődést keltő beszédében kifejezésre juttatta a Kassán meggyilkolt Klein Lipót elvtárs iránti részvétét, aki a brutális militarizmus áldozatául esett. Nem tűrhetjük tovább ezeknek a vitézkötéses hetvenkedőknek önkényes és garázda viselkedését, szorosabbra kell fognunk e cudarok felháborító gögijének a kantárszárát. S hogy ezt elérhessük, az szintén az általános választójog kiharcolásán múlik. Mert csak ezúton leszünk abban a helyzetben, hogy ezeket és a hasonló sérelmeket elháríthassuk magunktól. Rámutatva még a mai gyűlés jelentőségére, a következő határozatot olvasta fel:

„A szervezett szláv proletariátusnak 1905. szeptember 10-én Budapesten, a József főherceg szálló nagytermében tartott nagygyűlése kijelenti, hogy az általános, titkos választójogért indított harcot magáévá teszi, és kész azért minden tekintetben harcolni. Úgyszintén kész ezért minden eszközt megragadni és minden áldozatot meghozni, hogy a dolgozó népnek ez a szent ügye győzelemre jusson. Együttal kijelenti, hogy elfogadja a Magyarországi Szociáldemokrata Párt határozatát, és kötelességének tartja, hogy az Országház előtt, szeptember 15-én, éppúgy mint általában hármikor, a dolgozó nép tüntetésén teljes számmal megjelenjék.”

Ezzel és a „Munka dala” élénklésével ez az emlékezetes nagygyűlés véget ért.

C

1905 okt. 1

A fővárosi román munkássajtó vezércikke az 1905. szeptember 15-i budapesti választójogi tömegtüntetésről¹

Szeptember 15-e nevezetes nap marad a magyarországi munkásmozgalom történetében. Ez a nap számunkra vörös péntek marad, mert ez a nap bizonyította be, hogy a magyarországi proletariátusnak forradalmi akarata van, nem kevesebb, mint a többi országok népeinek.

Nagy tüntetést rendeztünk. Úgy történt, ahogy akartuk, egyszerű volt; ez azután megmutatta az ország hatalmasainak, hogy a proletariátus olyan hatalom, mellyel számolniuk kell. A parlament falai reszkettek, azok is, akik bent voltak a parlamentben, látva a határozottan fellépő tömeget, amely a Marseillaise dallamával csupán azt mutatta meg, hogy meg tudja állítani a gyűlöletet és a haragot. Azután megnyugodtak, látva, hogy a nép békés magatartású. Nem is fenyegették, de nem is dicsérték őket.

A nép megmutatta ezeknek a hatalmas uraknak, hogy békésen is tud követelni, anélkül, hogy keményebb eszközökhöz folyamodna. Ez a békevesség azonban csak bizonyos pontig megy el.

A követek közül egyet sem bántalmaztak, de egyet sem dicsértek. Ez ország proletariátusa megmutatta, hogy jól fegyvermezett, és kész életét is áldozni az ember legszentebb jogáért.

A munkásság megmutatta szeptember 15-i tüntetésével, hogy kész harcba lépni az általános és titkos választójogért.

Az országgyűlés elnöke fogadta a munkások küldöttségét, és megígérte, hogy emlékiratukat megtárgyalás végett az ülés elé viszi. De az országgyűlés ülését elhalasztották október 10-ére. Mi várunk, és majd meglátjuk, hogy mi lesz az eredmény. Majd azután mondunk véleményt.

¹ A közlemény eredeti címe: *Vinerea roșie*. — Vörös péntek, *Adevărul*, 1905. okt. 1; 10. sz. — Az országos választójogi küzdelemhez csatlakozik röviddel később a bánági románok passzivitását felfüggesztő 1905. nov. 5-i lugosi román nemzeti párti népgyűlés határozata is. (Szövegét közli: Păcățian, T. V. Cartea de Aur, VIII. köt., Sibiu 1915, 209—211. l.)